

KUTATÁSI ÉS FEJLESZTÉSI MUNKÁK A TÁJÉKOZTATÁSTUDOMÁNY TERÜLETÉN

**CURRENT RESEARCH
AND DEVELOPMENT
in
SCIENTIFIC
DOCUMENTATION
No. 14**

NSF-66-17

National Science Foundation
Office of Science Information Service
1966

Az Amerikai Egyesült Államok National Science Foundation (Országos Természettudományi Alap) nevű, legátfogóbb jellegű és legnagyobb kutatás-támogató intézményének Természettudományi Tájékoztató Központja (Office of Science Information Service) közzé tette a Current Research and Development in Scientific Documentation (A tudományos dokumentáció területén folyó kurrens kutató és fejlesztő munka) c. kiadványsorozatának 14. számát.

A terjedelmes munka bevezetéséből megtudjuk, hogy az 1965 nyarán készült kérdőíves felmérés 322 bel- és külföldi intézmény összesen 655 nagyobb kutatótevékenységére vonatkozó adatait tartalmazza. (A 113 külföldi -

köztük 5 magyar - intézmény 25 ország ilyen jellegű munkáját képviseli.)

A sorozat eddig megjelent számai - a 12.sz. kivételével, amely az előző számokban hivatkozott irodalom kumulált bibliográfiáját adja - ugyanilyen jelentéseket foglaltak egybe.

A kötet 9 fejezetre tagoltan adja az egyes kutatások jellemző adatait a következő sorrendben: a kutatás irányítójának neve; a kutatási terv címe; terü-

lete, módszere és eszközei; eddig elért eredmények; ez idő szerinti és jövőbeni tervek, tevékenységek; a terv végrehajtása során közzétett kiadványok; a terv előirányzott időtartamai; a tervet anyagilag támogató intézmény neve; hivatkozott irodalom.

A kötet e világos szerkezeti elrendezése következtében rendkívül áttekinthető.

Az egyes fejezetek bevezetése magában foglalja az ismertett kutatások területét, célját, módszereit, s külön felhívja a figyelmet azokra az intézményekre, amelyek először jelentkeznek a sorozatban beszámolójukkal. Rövid összefoglalásukat a következőkben adjuk.

1. TÁJÉKOZTATÁSI IGÉNYEK, A TÁJÉKOZTATÁS FELHASZNÁLÁSA.

A tudósok tájékoztatásra vonatkozó igényei s a tudományos irodalom felhasználásának módja. Alkalmazott módszerek: a tudósok tájékoztatásával kapcsolatos tevékenységnek közvetlen megfigyelése, beleértve személyi kartotékok vezetését is; kérdőíves felmérés; interjú; közvetett megfigyelés, pl. a hivatkozott irodalom elemzése. A felhasználók viselkedéstani megfigyelése arra enged következtetni, hogy számolni lehet a tájékoztatási anyag közlésének hamarosan kialakuló új technikáival. A bibliográfiai és referáló szervek profiljára vonatkozó vizsgálatok célja a meglévő központok által figyelmen kívül hagyott területek, illetve az átfedések megállapítása. A könyvtárak teljesítményének megvitatására irányuló kutatás során a könyvtárközi kölcsönzésre vonatkozó kérések és a könyv- és folyóiratforgalom elemzése is végbemegy. Ez a fejezet 61 kutatás adatait ismerteti.

2. DOKUMENTUM-KÉSZÍTÉS ÉS SOKSZOROSÍTÁS. - Gépesített eljárásokra és dokumentum-készítésre vonatkozó elméleti vizsgálódások. Gép alkalmazását igénybevevő eljárások (fényszedés, kémiai szerkezeti képletek kiszedésének mechanikai eljárásai, gépi szerkesztés), valamint berendezésekre vonatkozó kutatómunka; 36 kutatás adatai.

3. NYELV-ELEMZÉS. - Tiszta nyelvészeti elemző munka, amelynek eredményei később különféle területen hasznosíthatók. Lexikográfia és a vele rokon területek: gépi szótárak és tézauruszok, szójegyzékek, konkordanciák és gyakorisági szótárak. Stílus-elemzés. A nyelvészeti kutatómunka közvetlen alkalmazása a dokumentáció terén; automatizált referátum- és mutató-készítés, tartalom-elemzés, tájékoztatási anyag tárolása és visszakeresése, dokumentum-jellemzés stb. A kutatások tárgyául szolgáló nyelvek: bantu, kínai, cseh, holland, angol, francia, német, magyar, japán, lengyel, orosz, szlovák, svéd, ukrán. Összesen 103 kutatási terv adatai.

4. FORDÍTÁS. - Elektronikus számítógépek alkalmazása gépi fordításra, nyelvi elemzésre, emlékezet-tárolásra, nyelvészeti elemek összehasonlítására. A gépi fordításra vonatkozó kutatómunka nyelvpárai: angolból csehre, franciára, németre, magyarra, japánra, románra; oroszról angolra, németre, olaszra, spanyolra, svédre; kinaiból angolra; japánból angolra; spanyolból franciára. A tárgyalt kutatótervek száma: 36.

5. REFERÁLÁS, OSZTÁLYOZÁS, KÓDOLÁS ÉS MUTATÓZÁS. - Dokumentumok későbbi visszakeresés céljából történő rendezésére vonatkozó elméleti és gyakorlati vizsgálódások. Különböző szakterületek szótárai, tézauruszai. Kódolási sémák kialakítása. Hagyományos, nem-gépi osztályozási rendszerek, gépi osztályozási rendszerek kialakítása. Hagyományos és gépre támaszkodó mutatózás. 102 terv adatai.

6. RENDSZER-TERVEZÉS. - Tájékoztatósi anyag visszakeresésére szolgáló új rendszerek kialakítása. Hagyományos kézi, de főként gépi adatfeldolgozó rendszerek. Könyvtári műveletekre és könyvtárgépesítésre (kölcsonzés-nyilván-tartás, katalogizálás, nyilvántartás, beszerzés, könyvfeldolgozás) vonatkozó kutató-társ. Munkaidő, -különösen pedig telereference. - Tájékoztató elemzése, 129 kutató-társi terv adatai.

7. ELEMZÉS ÉS KIÉRTÉKELÉS. - A kiértékelés a tájékoztatósi anyag visszakereső rendszereinek és a tájékoztatósi központoknak fejlesztése terén egyre fontosabb szerepet tölt be. Mutatózó-szótárak és eljárások, kódolás, referálás és kivonatolás, hivatkozás-mutatók egyaránt rendszeres kiértékelés tárgyai. A fontosságra (relevance) vonatkozó vizsgálatok az olvasó igényeit jelzik és segítséget nyújtanak az irodalomkutatás eljárásainak kialakításához. - A kifejezés-használat, hivatkozás-mutatók elemzése során statisztikai asszociációs eljárások és matematikai szerkezetek nyernek alkalmazást. 57 kutató-társi terv szerepel e fejezetben.

8. MINTA-FELISMERÉS. - A számítógép felhasználása, a felhasználás eredményei az optikai minták felmérése terén. Az elemzett minták lehetnek elsődleges tárgyak (pl. geometriai minták, betűk), vagy tárgyak képei (pl. fényképek), vagy más analitikai műveletek grafikai jelei (pl. hang - spektrogrammok, elektrokardiogramok stb.) A számítógép-műveletek alkalmazásának területei: felismerés, kódolás, visszakeresés, jelek átfordítása megfelelő adatokra vagy más jel-rendszerekre. 90 kutató-társi terv adatai.

9. ADAPTÁLÓ RENDSZEREK. - Adaptáló rendszerek és velük kapcsolatban a mesterséges intelligenciára vonatkozó pszichológiai vizsgálódások. A mesterséges intelligencia területén folyó munka javarészt az emberi megismerés és az ennek alapjául szolgáló ideg-fiziológiai mechanizmus bonyolult információ-feldolgozó tevékenységének utánzására irányul. Ezeknek a folyamatoknak matematikai, fizikai, ideg-fiziológiai és pszichológiai modelljeit próbálják megszerkeszteni. A modellek kipróbálására elsődleges kutató-társi eszközként számítógépeket és számítógép-utánzó technikákat alkalmaznak. Így próbálnak ezeknek a folyamatoknak és mechanizmusoknak természetébe bepillantást nyerni. - Az emberi gondolkodás folyamatainak számítógéppel történő utánzása alapot szolgáltat az ember-gép közlési rendszerek kialakításához. - Az itt közölt pszichológiai vizsgálódások főként az emberi percipiálás emlékezet, tanulás és probléma-megoldás során végbemenő információ-feldolgozás természetének tisztázására irányulnak. 42 kutató-társi terv adatai.

*

A kötet még a jelentésekben foglalt terminus technicus-ok magyarázó szótárát, rövidítéseinek jegyzékét, a kutató munkát végző szervezetek, személyek névjegyzékét, a szervezetek földrajzi megoszlását feltüntető jegyzékét, a finanszírozó egyesületek, intézmények, hatóságok jegyzékét, a jelentésekben szereplő berendezések jegyzékét és végül betűrendes tárgymutatót tartalmaz. (Összeállította: **Bassola Zoltán**).